

ÜLIÕPILASLEHT

EESTI ÜLIÕPILASKONNA HÄALEKANDJA.

TOIMETUS:

PEATOIMETAJA: **RICHARD JANNO**. TOIMETUSE SEKRETÄÄR: **ERNST RAUDSEPP**,
JAAN POSKA.

Tartu Ülikooli 4-s aastapäev

1. detsembril 1923.

Vana Tartu Alma Mater pühitses 1. detsembril s. a. oma 4-ndama aastapäeva. See on ainukene pidupäev meie ülikooli ringkondades, kus akadeemiline õhkkond üheskoos tervikuna omas töörihkimises hinge tagasi tõmbab ja tehtud töö peale pidulikus tujus tagasi vaatab. Päeva pidukava algas ülikooli aulas korraldatud

piduliku aktusega.

Aula oma hariliku igapäevasusega on muudetud pärgade ja vabariigi lippudega pidusaaliks. Akadeemilisi kodanikke on kogunud peale Tartu ka mujalt maanurkadest ja täidab murruna meie üliõpilaste arvuga võrreldes ahtakese aula ja rõdud. Külalistena viibivad aktusel hra haridusminister A. Veiderman ja Läti üliõpilaskonna esitajad.

Aktus algab üliõpilaste segakoori lauluga J. Aaviku juhatusel „Isamaa, su koori liige“ (A. Kapp'i laul), mille järele ilustatud kateedrile astub rektor prof.

Dr. H. Koppel

ja aktuse avab. Tervitab kõiki kokkutulnud ülikooli sõpru ja tähendab, et ka praegu on üli-

kooli valusam küsim. ülikooli seaduse puudumine. Haridusminister A. Veidermanni lootuse avaldus mineval aastapäeval, et ta võib täna ülikoolile ta seaduse kätte anda, ei ole kahjuks täide läinud. Kaks küsimust tõuseb keelele: 1) kas on ülikool seni täitnud ta peale pandud lootusi? ja 2) kuivõrd läheneb ülikool Eesti ülikooli ideaalile? Esimese küsimuse peale on tegevusaruande põhjal võimalik vastata täiesti rahuldavalt. Teine küsimus on keerulisem ja raskem. Oleme minevikus sunnitud olnud end toitma võõra kultuuriga, mille tagajärjel juba teine haritlaste põlv oli rahvale kadunud. Praegu on kogu küsimus selles, kuivõrd suudame võõrast kultuuri omaks teha, sest oma pärane kultuur on väikerahva suurem jõud iseseisva rahvana elamiseks. Ajakirjanduses on kuulda olnud kahtlevaid häälid, kas on ülikool rahvusliselt küllalt kindlal alusel. Sel põhjal on ka üliõpilased soovi avaldanud osa võtta rektori valimistest. Kuid ka ses suhtes on rektori arvates ülikool kindlal alusel, kuna üliõpilaste seas on avalikuks tulnud rõõmustaval viisil suur kaldumus teaduslikule tööle, nii et oma õppejõude võime tulevikus saada. Palju head

Sisu: Tartu Ülikooli 4 aastapäev. — Intiimühingud ja maakundlikud kogud — E. Laid. Minevik ja tulevik IV — V. Kurrik. Ärgand üliõpilaskond — M. H. Haavio. Edustuse valimised 1924 a. pääle. — Meie rahvuslusvedra ja liivlased — Tridens. Teater ja kunst: Draamateatri külaskäigu etendused Tartus: Schilleri „Maria Stuart“, Molnári „Hunt“ — J. Fert. Akadeemiline kroonika.

Hind
25 mk.

loodab rektor tänavu ülikooli tulnud noortest üliõpilastest, kes juba vabadena võõrastest mõjudest on keskkooli läbi teinud. Neil on suur osa etendada üliõpilaskonna väljakujunemisel.

Rektor prof. Dr. H. Koppeli avamiskõnele järgneb traditsionaalne teaduslik kõne, millega esineb filosoofia teaduskonna poolt prof. Dr. Cederberg aine üle

Rootsi kuninga Gustav 3-ndama Eesti- ja Liivimaa valdamise plaanidest 18-nda aastasaja II-sel poolel.

Rootsi ei saanud kuidagi rahule jääda Uusi-kaupungi rahuga 1721 a., kuna Balti provintsid riigile palju sissetulekuid töid (näit. mõisate reduktsioon). Need maad olid Rootsile viljaaidaks. 1741 a. puhkeski uuesti Venemaaga sõda lahti. Võidus oldi nii kindel, et oli kokku seatud juba rahuleping, mis pidi Venele esitatama ja kus iseenesest mõistetavana nõuti tagasi Peet-rile kaotatud Baltimaad. Kuid Turu rahu järele 1743. a. pidi Rootsi veel osa maid (Soome) Venele andma. Gustav 3. toimetatud riigipööre 1772. a. ei meeldinud Vene keisrinna Katariinale. Seepärast oli Gustav 3. sunnitud püüdma head vahekorda Venega alal hoida, seda enam, et et ta veel tahtis keisrinna poolehoidu Norra valdamiseks. Baltimaade valdamise mõtet tal esialgu ei näind olevat.

Kui aga Katariina Norra valdamise plaanidega peri ei olnud ja kui Kuramaa hertsogiga Venes sekeldused tulivad, siis tärkasid Gustavi elavas fantaasias ka Eesti ja Liivimaa tagasivõitmise plaanid. Pealegi käisid kuninga juures Kuramaa aadeli edustajad, kes abi palusid Vene ülivõimu vastu. Kuningas saatis omad salakuulajad välja, kelle aruannetest on näha Baltimaade seisukorda. Asevalitsuse sisseseadmisega 1783. a. ja sellele järgnenud venestusega kasvas rahulolematuus neis mais niihästi aadeli kui ka linnalaste ja talupoegade seas, kuna maksud väga kõrgeks tõusid. Eriti pahandas aga aadeli kavatsus monopoliseerida viinapõletust ja sisse seada üldine väeteenistus. Kui 1787. a. Vene-Türgi sõda tahti puhkes, tõusid Gustav 3. lootused väga ja ta saatis erilise ülesandega Baitimaile oma usaldusmehe Ehrenströmi, kes pidi Balti aadeli meeleoluga tutvunema ja neid kuningale võitma. Ehrenström peatas Riias ja

Tallinnas, kus kokku puutus aadeli juhtivate isikutega. Ta aruanne kuningale pakkus vähe lootust äratavat. Aadel ei olnud rahul Vene võimudega, kuid ta kartis ka teisi võimusi: Rootsit ja Preisit, sest tema privileegiumide kindlustamine nende poolt ei olnud tõenäollik. Aadelit ei juhtinud aga mitte patriotism, vaid isiklikud majanduslised huvid: nad olid selle poolt, kes neile kinnitaks nende eesõigused ja ei sunniks neile sõjateenistust peale, kes sõdiks nende eesõiguste eest. Rootsi alla sattumisel oli karta talupoegade vabastamist. Rootsi vägede maaletulekul aga kartsid aadeli-mehed üleüldist talupoegade mässu. Aadeli noorsugu olevat Peterburis Vene mõjust tugevasti mürgitatud, kuna tal head väljavaated teenimiseks Vene sõjaväes ja kodanlistes asutustes. Ta olevat seepärast Rootsi vaenuline. Gustav 3. kahtles kindlustada Balti aadelile eesõigusi, kuna sel korral poleks Baltimaist Rootsile suurt kasu olnud. Balti aadeli tegevust iseloomustab ka asjaolu, et kuna ta Rootsilt abi lootis ja ka mitmel korral läbirääkimisi kuningaga pidanud, avaldas Eesti aadel enne sõja lahtipuhkemist keisrinnale oma truualamlised tunded ja lubanud toetust Rootsi kuninga vastu. Kuigi Venel sõda oli Türgiga ja sel tagajärjel ka Baltimail oli vähe vägesid, ei läinud Gustav 3.-al korda oma eesmärgile jõuda.

Teadusliku kõne järele astub kõnetooli haridusminister

A. Veiderman

ja tervitab ülikooli riigivanema ja vabariigi valitsuse nimel, ühtlasi tähendades, et ülikooli seaduse vastuvõtmine seni mitmesugustel põhjustel on viibinud, nüüd aga kindlasti lähemal ajal lõpulikule otsustamisele tuleb. Lõpetab kõne elaguhüüdega Tartu ülikoolile.

Selle järele loeb rektor riigikohtu ja Läti ülikooli rektori tervitustelegrammid ette. Viimases rõhutatakse Läti ja Eesti vahel olevaid side-meid, mis teaduseväljal koostöötamisega ikka kõvenema peaksid.

Üliõpilasleht № 12/13

ilmub tuleva semestri esimestel päevadel, kuna selle ilmumine jõulu vaheajal oleks tellijatele adressi muudatuste pärast soovimata.

Tuleva aastaga pühitseb „Üliõpilasleht“ oma kümneaastast sünnipäeva 1914—1924, mille puhuks pühendame kaksiknumbri.

Järgnevad tervituskõned Läti üliõpilaskonna esitajalt ja Tartu üliõpilaskonna esimehelt H. Kukke'lt

Selle peale kannab rektor ette aruande ülikooli ja teaduskondade tegevusest. Selgub, et üldiselt rahuloldavate tagajärgedega on töötatud.

Aruande järele kannab rektor ette auhinna- toist osavõtmise tagajärjed, millele järgneva isamaa hümni pidulik aktus kell 1/4 lõpeb.

Õhtul kell 9 oli Ühiselumajas akadeemiline koosviibimine, millest peale muude ka hra haridusminister, Läti üliõpilaskonna esitajad ja auhinnasaajate tööde autorid osavõtsid.

Pidustuste tagatipuks oli kontsert-ball „Vanemuises,“ kus hilja ööni lõbusalt koos viibiti. Ballil viibisid ka ülikooli juhtivad jõud ja hra haridusminister.

Auhinnaga kroonitud tööd ja nende autorid.

Usuteaduskonnas.

„Usk kirikusse Eeesuse ja Kolossuse kirjas“ — F. Bernhof theol. 1. auhind; „Mäejutluse eetilised nõudmised ja poliitika“ B. Ederberg theol. 2. auhind; „Urvaste kihelkonna usu- ja kiriku-olude kirjeldus“ G. Kimmel, theol. 1. auhind. Üldse esitatud kolm tööd.

Õigusteaduskonnas.

„Enamsoodustuse tingimus Eesti Vabariigi kaubalepingutes“, A. Varma, jur. 1. auhind; „Indossamenti tähtsus praeguse õiguse seisukohalt“, I. Vaabel, jur. 2. auhind. Üldse esitatud 6 tööd.

Arstiteaduskonnas.

„Lintusside ettetulemine Eestis“, Th. Asu, med. 1. auhind; „Eesti rahva meditsiin, eriti sünnituste, naistehaiguste ja laste juures vanavara valgustusel“ J. Grünthal med. 1. auhind ja H. Oru med. 2. auhind. „Hiniini määramise meetodide võrdlev hindamine“, O. Kook, pharm. 1. auhind. „Sümptatikuse sõlmede muutused kohaliku aneemia juures“, A. Schmalz, med., 1. auhind. „Vererõhumise kõver soojatõve kestvusel“, F. v. Bohrmann med., 1. auhind. „Lipoiidi ja glükokeeni kogu määramine emaka värskes ilanahas suguorganide haiguste ja kuuriite suhtes“, G. Spohnholz, med., 1. auhind. „Eestis kasvanud Mentha piperita eeterlise õli väärtuse hindamine“, (E. apteekr. seltsi aine) V. Lange, pharm., 2. auhind. „Alkoholi mürgituse mõju sisesekretsiooni näär-

mete peale“ (karskusliidu aine) V. Hiion, med. 1. auhind. Üldse esitatud 10 tööd.

Filosoofia teaduskonnas.

„Milton Blankverse'idenemine“, J. Schvalbe, 1. auhind. „Liivimaa Riimikroonika keelemurre, eriti riimide põhjal“. Paula Koppel phil., 1. auhind. „Vahed loodusteadlise ja vaimuteadlise vaatlemise vahel“, A. Tõeleid-Kliiman, jur. 2. auhind. Üldse esitatud 3 tööd.

Matemaatika-loodusteaduskonnas.

„Piiratud loomagrupi kuuluva võimalikult suure ja võimalikult väikese esindaja kudede ja orgaanide histoloogilise ehituse uurimine ja võrdlus“, Ilse Busch, 1. auhind. „Piiritus kui põletisaine“, M. Pilzen, 1. auhind. „Tartu linna geograafia“, (k.-ü. „Looduse“ aine), Edg. Kant, 1. auhind. „Konnapoja arenemine alkoholiseeritud keskkonnas“ (karskusliidu aine), J. Klein, 1. auhind. Üldse esitatud 4 tööd.

Põllumajandus-teaduskonnas.

„Hollandi-Friisi kari Eestis“ A. Siion, 3. auhind. Üldse esitatud 2 tööd.

Üldse on esitatud 28 tööd. Neist saanud: 1. auhinna 16, 2. auhinna 5, kolmanda 1, ei tunnustatud auhinna vääriliseks 6.

Auhinnatööde ained 1924. aastaks.

I. Usuteaduskonnas:

1. Vana-Testamendi õpetus paradiisist.
2. Cyprian'i kirikumõiste eriti tema „De natholicae ecclesiae unitate“ põhjal.
3. Metodisti kogudused Eestis, nende tekkimine ja arenemine.
4. Kas indiviidum kaob absoluutselt nirvaanas Buddha mõttes?
5. Karskusliidu poolt: „Täiskarskus ristisu eetika seisukohalt“.

II. Õigusteaduskonnas:

1. Administr. õigused, „Kohalik riigi ja omavalitsuse korraldus Eestis“ (die Organisation der lokalen Staats- und Selbstverwaltung in Eesti).
2. Kaubandus-matemaatikas: „Võidulaenude tehnika“.
3. Kaubateaduses: „Toiduvahendite ümbertöötamine Eestis“.
4. Raamatupidamises: „Kahe ettevõtte susioon ja selle ülesmärkimine raamatutesse“.
5. Pol. ökonoomias: Kõige uuemad raha teooriad (XX. aastasaja algusest). (Новѣйшая теорія денегъ съ начала XX. вѣка).

III. arstiteaduskonnas.

1. Kochi altuberkuliini ja Moro tuberkuliini mõju laste organismi peale Pirguet järele.

2. Sugemed enetapmise kohta. Tartu ülikooli kohtuliku arstiteaduse instituudi lahastuse protokollide andmetel.

3. Embrional ekstraktide mõju mikroobide elutegevuse peale.

4. Eestis valmistavate raud preparaaside keemiline uurimine.

5. Respiratoorilisest ainete vahetusest peale totaalse ja osalise kastratsiooni (Über den respiratorischen Stoffwechsel nach totaler und partieller Kastration).

a) Karskusliidu poolt.

1. Sümpaatiliste närvisõlmede muudatustest akuutse ja kroonilise alkoholismi juures.

2. Vereviskositeedi muudatustest kroonilise alkoholismi juures.

3. Alkoholi lagunemisproduktid ainevahetuses ja nende suhted kroonilise alkoholismiga (Die Umwandlungsprodukte des Alkoholism im Stoffwechsel in ihren Beziehungen zum chronischen Alkoholismus).

4. Alkohol ja suguhaigused.

5. Alkoholi mõju kasvu peale.

6. Alkohol ja toitlus.

7. Alkohol ja töö.

IV. filosoofiateaduskonnas:

a) Eesti keele alal: 1) „Ühe tänini läbiuurimata kihelkonna murre häälikajalooliselt valgustatud“.

b) Põhjamaade ajaloo: 1) „Rahva seisukord Eestimaal Daani valitsuse ajal“; 3) Eesti — Liivi riigiõigusline seisukord Rootsi valitsuse ajal (ajalooline uurimus).

a) ladina filoloogias: 1) Eeskõnede arenemislugu Greeka-Rooma proosas (sisu ja vormi järele).

d) Inglise filoloogias: Dislegomena in the Text of Shakespeare, and their Bearing upon the Chronology of his Plays“. (Dislegomena bei Shakespeare und ihre Bedeutung für die Chronologie seiner Dramen).

Karskusliidu poolt.

1. Eksperimentaalne uurimine alkoholi tarvitamise läbi hingeelus väljakutsutud jäädavate muudatuste kohta.

2. Mõõdukus ja täiskarskus (eriti täiskarskus alkoholi suhtes) filosoofia ajaloo (Die Frage der Mässigkeit und Enthaltensamkeit (insbesondere der Alkohol-Abstinenz) in der Geschichte der Philosophie)

3. Karskuskasvatuse abinõud pädagoogika valgustusel.

4. Alkoholi tarvitamine Eestis orduajal.

5. Alkoholiküsimus Eesti vanemas ilukirjanduses.

6. Joomine Eesti rahvalauludes ja vana-sõnades.

V. Matemaatika-loodusteaduskonnas:

1. Hõõrumisprobleem.

2. Magneetiline pöörlemise tõttu.

3. Ilma ennustamise valdkondade piirid ja nende kindlakstegemine Eestis.

4. Roosa Mangansulfidi roheliseks mangansulfidiks muutmise kvantitatiivne uurimine mitmesuguste kontsentratsioonide juures (Es ist der Verlauf der Umwandlung der rosa Mangansulfides in Grün bis zu seinem Abschluss bei verschiedenen Konzentrationen quantitativ zu verfolgen).

K.-ü. „Looduse“ auhinna ained:

1. Kodumaa juurjalgsed.

2. Tamula ja Vagula järve plankton.

3. Antotsüaani esinemine ja levimine kodumaa taimedel seente ja infektsiooni tagajärjel (literatuuri ja omavaatlemise põhjal).

4. Raadi mõisa järve fauna.

E. Karskusliidu poolt:

1. Alkohol ja teiste narkootiliste ainete mõju taime arenemise peale.

2. Eesti koduõlles leiduvate alkoholide määramise ja alkoholi sisaldamise suhe valmistusviisidega.

VI. Loomaarstiteaduskonnas:

1. Metazooniliste parasiitide cuticula värvimiseviisi väljatöötamine, mis patoloogilises histoloogias tarvitav oleks.

2. Pörsaste külgehakkava maksatõbe — Hepatitits enzootica parcellaarum — tekkimise sündimine.

3. Kassi iirise omapärase pigmentatsiooni histoloogilised uurimised, mille juures eraldi emahisus arenemist tuleb tähele panna.

VII. Põllumajandusteaduskonnas:

1. Kodumaa vosvoriit väetisainena.

2. Tööjõu tarvitamine üksikute tööde ja üksikute põllukultuuride juure vähemalt 25-es Eesti talus.

3. Eesti maakari.

4. Männimetsa loomulikud uuendamise võimalused Eestis.

5. Liblik-õislaste kõrre- ja juurejätiste tähtsus kodumaa taimekasvatuses.

Eesti Karskusliidu poolt:

1. Missugusel tingimisel on võimalik üleminek alkoholi valmistavast põllumajandusest alkoholi valmistuseta põllumajandusele.

Akad. põllumajanduslise Seltsi poolt:

1. Linakasvatus Eestis.

2. Taimekasvatuse katseasjanduse ajalugu Eestis (auhindadeks: 2 esimest à 6000 mrk.), 2 teist à 4000 mrk.).

Akad. Ühistegevuse Seltsi poolt:

„Ühe enne ilmasõda asutatud ja praegu tegutseva Laenu-, hoiu-, tarvitajate- ehk piimaühisuse arenemine ja tegevus“.

Intiimyhingud ja maakundlikud kogud.¹⁾

Juba pikemal ajal on üliõpilaskonnas sageli vaidlusaineks olnud maakundlikud kogud ja kysimused, mis nendega yhenduses. Seda kahjuks kyll mitte selleks, et neile näidata tegelikke võimalusi kultuuritööks, või arutada võimalikke uusi põhimõtteid, lipukirju. On vaid korduvalt yles tõstet kysimus nende otstarbetusest, kaheld nende eluvõimuses. Osale senisist org-est paistavad nad võistletatena, segavad, neid väljatõrjuvad. Seepärast on osa intiimyhinguist jäänd kogude suhtes mingi passiivsesse oppositsiooni, mis selgeks pyyab teha viimaste otstarbetust.

Õieti on intiimyhingute ja kogude vahekorid yldiselt pysind seni kaunis ebaselgena. Syydlaseks võiks kõige suuremal määral kyll pidada kogusid ja nende sihte määravaid juhte ise. Juba kogude asutamispäivil oleks pidand üliõpilaskonnas võimalikult teadlikuks tegema neid kandvaid uusi põhimõtteid. Ja ka hiljem, juba ligi 2-aastase tegevusaja jooksul, ei ole see kaunis tähtis liikumine kahjuks väärind põhjalikumalt käsitlemist enam, kui see on syndind A. Anni poolt meile juba tuttavas „Veljesto albumis“.²⁾

Veel kahjulikumad on olnud kogude yldisele tunnustamisele nende eneste väärsammud, nende mitteoskus ja arusaamise puudus sellest, et nad tähendavad hoopis midagi uut, kui senised org-id.

Kogusid on tihti käsitet intiimyhinguile võrdseina org-ena, mis viimaseist lahu lähevad ainult oma regionaalse korraldusega. Sarnaseid eksiarvamisi on ainult kinnitand yksikute kogude muutumine regionaalseiks intiimyhinguiks (Concordia). Põhjendatult võib karta, et nad kõik sarnaseiks võivad muutuda. Veel halvem, suur osa nende liikmeist ja yliõpilasist yldse ootab seda neilt, leiab selle loomuliku olevat.

1) Vaidlusteem Pärnumaakonna kogus 3. nov. s. a.
2) Maakundlikkude yliõpilaskogude eeskujudest ja põhimõtestest (koguteoses „Mõtteid valmivast intelligentsist“).

Pedagoogiliste stipendiaatide

poolt oli ülikooli valitsusele sooviavaldus esitatud, et kõik Haridusministeeriumi pedagoogilised stipendiaadid, kes kord ülikooli poolt õppemaksust vabastatud, edaspidi stipendiumi saamise kestusel eo ipso õppemaksust vabad oleksid.

Ülikooli valitsus on sel puhul otsustanud, et pedagoogiliste stipendiaatide õperahast vabastamine sünnib hariliku sooviavalduse ja nõuetavate tunnistuste ettepanemisel ülikooli valitsuse poolt üldmääruste alusel, seega endisel alusel.

Läänemaakonna

Valitsuse stipendiumi on käesoleval aastal stud. med. Hans Selow'ile määratud.

Stud. chem. Heinrich Feldmann

kinnitati kauba tundmise kabineti aj. noorema assistendi k. t.

Kuid see on võõrarenemine. See on, kuidas olema ei peaks! Kogud kui intiimyhingud on vaevalt mõeldavad, neil puudub seks igasugune alus. See oleks teatava elujõulise vormi paradoksaalne moonutamine, sellest selle otsimine, mida see päalekõige ei tarvitse ega saa anda.

Meie ei saa endile mõelda intiimyhingut, mis oleks korraldet regionaalsel alusel, kuhu kuuluksid kõige erinevamad tyybid, ilmavaated ja iseloomud, mida yhendaks, kaugeltki ka mitte sama synnipaik, vaid ainult lai ja väheytlev Harjumaa, Virumaa jne. See oleks midagi sarnast, kui meie jagaksime Ylikooli teaduskonnad õppejõudude synnipaiga järele nagu: Väljamaal syndind õppejõudude teaduskond, Tartumaal syndind õppejõudude teaduskond jne., selle päale vaatamata, kas nad loeksid belaaia-ajalugu või anorgaanilist keemiat.

Regionaalselt moodustet intiimyhing ei või kunagi selleks saada selle sõna meile tuttavas mõttes. Ta jääb paratamata kuidagiviisi veretuks, ilma yhisvaimu ja yhistundeta. Intiimsus sääal, kus niipalju erisuguseid inimesi on kokku surut, võiks seista ainult yksteise sinatamises ja familiaarses „sõpradevahelises“ õlalepatsutamises. Ei ole ju yhine synnipaik, õigemini-ala, kaugeltki mitte see, mis meid kõige enam yhendab, võiks ka õelda vaimustab, vaid see on ennem üks tagasihoidlikumaist ja nõrgemaist tegureist.

Võib ju väita, et sarnasesse yhingusse kõik need erisugused tyybid ei mahukski. Et igal neist yhinguist oleks oma eriline iseloom ja selle järele nende liikmeiks ka inimesed, kes enam-vähem samavaatelised.

Kuid milleks oleks siin siis regionaalne põhimõte? Org. muutuks harilikuks intiimyhinguks, mille maakundlik nimi võiks siis pigemini muutuda Gloriaks, Audaciaks, Prudentiaks jne.

Kui võrd elulised nad ka sarnasel kujul oleksid ja kui tarvilikud, jääb ikkagi veel kaheldavaks. Kui intiimorganisatsioon, kel kujunend teat isikute koosseisust tingit õhkkond, piirab end alaga, siis on see ainult kahjuks temale, sest siis ei saa sinna tulla vahest mitmedki, kes muidu sellele sympatiseeriks ja sellele oleksid kasulikud.

Nii kokkuvõttes ei tohiks kogud mitte intiimistuda, see oleks neile ainult kahjuks. Neist saaks pealegi ainult halvad intiimyhingud. Sellele raisat energia ofeks halvasti tarvitet.

Intiimyhingute ja kogude vahekorid peab kindlaks kujunema ja saama sarnaseks, nagu seda nõuavad nende loomulikud ylesanded.

Kogud ei tohi tunduda senisile org-le sarnasina, sest siis ei ole nad ju tegelikult midagi uut, vaid peavad olema iseseisvad, väljaspool

seniste intiimyhingute vorme. Lyhidalt, kogud peavad jääma organisatsioonidevahelisiks. Ainult sel juhul võivad nad täita oma päämist ülesannet, väljaspoole sihit kultuurtööd.

Ei saa enesele mõelda teat regionaalselt piirat alas viljakat kultuurtööd, kui see ei yhenda võimalikult palju ryhmitusi, kõiki maakunnast päritolevaid yliõpilasi. Kildkundlus neis, üldiselt tunnustet kysimuis oleks sama tarbetu kui kahjulik. Nii on kogude yks olulisemaist tingimuisist see, et nende tegevusest saaks osa võtta igayks, missugusesse ryhmitusse ta ka muidu ei kuuluks. Kogude intiimistumisel oleks see enesest mõistetavalt võimata.

Kuid on väidet, miks kogud yldse tarvilikud. Põhjendusena tuuakse, et suure osa nende ylesandeist suudavad palju paremini ära teha akadeemilised seltsid, populaarsema kultuurtöö aga umbes sama edukalt intiimyhingud.

On enesest mõistetav, et kogud ei tarvitse enese peale võtta ylesandeid, mis akad. seltside töökavas juba ette on näht. Siin tehakse yldiselt väga oluline viga. Nimelt on kogude ja akad. seltside vahel juba suur põhimõtteline vahe. Esimesed on pääle kõige siiski yliõpilasorganisatsioonid, teised kitsa eriylesandega teaduslikud seltsid. Esimeste, kogude, ylesanne on väga suures määras ka kasvatulik, pedagoogiline, nagu seda just eriti rõhutab A. Anni omas juba nimetet kirjutuses. Nende töö on samapalju kasulik tegijale endale kui ymbrusele. Seda võivad teha ja sellega võivad harjuda õige suur hulk yliõpilasi.

Akad. seltside kaudu võivad yliõpilased kyll kasulikult tarvitada omi teadmisi, ära teha hulk kasulikku tööd jne. Kuid see on siiski midagi muud, see on kuidagiviisi ametlikum ja tõsisem, kui seda vast suudab olla yliõpilaste tegevus yldiselt. Akad. seltsid jälgivad kindlat ettesäet eesmärki, nende töö on sihit ainult kindlale kysimusele, teat teadusharule ja mitte yliõpilaste arenemisele yldse.

Nii ei või siis akad. seltsid juba sisuliselt kunagi täita kogude ylesandeid.

Mis puutub edasi kogude konkreetsete tööylesannete vähesusse akad. seltside kõrval, siis on ka see kysimus yhekylgself valgustust leidnud ja rajab yldse vale nõudeil (ikka ainult A. Anni kirjutus Veljesto Albumis välja arvut).

Kogudelt kui yliõpilasorganisatsioonidelt ei või oodatagi ei tea kui suuri ja kaaluvaid töötagajärgi, teaduslikke uurimuis, vaid tähtis oleks, et nad yldse midagi teeks. On tarvis, et yliõpilased yldiselt ei annaks edasi ainult teadmisi, vaid et seda tehakse elavamalt, enam läbituntult, soojemalt. On tarvis, et yhes teadmistega rahvale pärandatakse ka omad isiklikud tõekspided, oma vaimu. Igale yliõpilasele on tarvis enam laie-

maid huvuisid, rahvalikkust, sest yliõpilaste seast peavad tõusma kysimused, mida peame tsentraalseiks, mida tahame näha eneste ja järeltulijate elutöös. Yliõpilaste seast peavad nad elava aktiivse vaimuna levima laiemaisse kihtesse, et siis üldise tõekspidena haarata kogu rahvast.

Selleks on aga tarvis isiklikku soojust, inimest ennast, innustund käepigistust ja mitte ametlikku paberit või teoreetilist mõttemõlgutust. On pääle kõige tarvis vaimu, tahet ja aktiivsust ja mitte ainult kitsaid konkreetseid ylesandeid. On tarvis sarnast sisemist potentsiaal-energiat, mis näiteks Soomes on yliõpilaste seast kannunud rahvasse oma ajal iseseisvuse mõtte, jäägriikumise, ja terve rea kultuurilisi harrastusi, uuemal ajal päevakorral oleva Karjala liikumise, rahvaharidustöö, kodu-uurimise jne.

Ja seda võivad teha just yliõpilased, sest kuskil mujal ei ole vabana tarvitada nii suur vaimline kapitaal, mida liikuma võib panna ja mis siis omaltpoolt oma massiga liikuma paneb.

Kuid ka enam tegelikumaist ylesandeist jääb akad. seltside töökavast veel nii palju üle, milles võiksid aidata või mida võiksid hääde tagajärjedega ära teha kogud. Näiteks populaarne haridustöö, kultuurtöö, kodu-uurimine jne., ylesanded, mis kunagi ei vanane ja millede kohta kunagi ei või öelda, et nad nyud lõpulikult valmis on, et neist nyud kyll on.

On kuid väidet, et kõike, mida eelpool on määritlet, võiks sama eduga enese peale võtta intiimyhingud ja selleks ikkagi ei olevat tarvis uusi erilisi org-e.

Ligemal vaatlusel osutub kuid seegi ainult teoreetiliseks võimaluseks. Intiimyhingute töö ei oleks kyllalt viljakas juba lihtsamil põhjusil: neil ei ole lähtekohti, mingit alust, mingit piirat ala, mida nõuab iga ylesande edukas läbiviimine. Ei kujuta enesele ette, kuidas võiks 30—40 liikmeline intiimyhing teha kasulikku kultuurtööd, kui ta valiks enesele tegevuspõlluks kogu Eesti. Tema tegevus ja saavutused jääksid kindlasti väga juhuslikeks ja tihti yhekylgseiks. Ta ei suudaks teadlik olla mingisuguse kodumaa osa tarvidusist ja neile kaasa aidata. Iga yhing tegutses oma ette, juhuslikult, ilma yhise kavata ja tagajärjed oleksid samasugused. Ykski laiaulatuslisem kohalik ettevõtte ei oleks läbiviidav.

Öeldakse, selleks võidavat ju kergesti üliõpilased eri intiimyhinguis yhendada, s. t. see väide kujuneb koguis eitavast mõttest koguis jaatavaks mõtteks, sest neis on yliõpilased eri intiimyhinguis alati yhendet teat ylesannete läbiviimiseks.

Sarnaselt jäävad siis intiimyhingute eelpool käsitet ylesannete läbiviimise võimalused väga väikseiks. Juba yksikute kysimustegi füles tõstmine yhes ja samas org-is võib lõppeda viljata vaielustega selle üle, missugust maa-ala Eestis

selle jaoks valida. (Näiteks raamatukogu asutamisel võivad seda harjulased, põhjendades tarvidusel, nõuda oma maakonda, järvalased veel suurema õigusega oma kodumaakonda.)

Suuremate kysimuste ylestõstmine (näiteks rahvaylikoolide asutamine, mis on meie päivil tõesti üks tähtsam ja tarvilikum kultuuri nõudeist), mis maakundlikkude kogude puudumisel, peaks loomulikult yhendama suurema arvu org-e, kutsuks kergesti esile väiklase kildkondluse ja jonn. Kui asi yhelt poolt välja läheks, kehitaksid teised ainult õlgu: „see ju nende asi, mis meil sellega tegemist“.

Seda ei võiks vähemalt enam vabandusena ette tuua, kui kysimused saaks yles tõstet erapooletult aluselt — maa-alaliselt kogult.

Sarnaselt on kogud meie yliõpilaselu ja kultuuri praegusel kujunemisel otse möödapääsematud¹⁾. Nende ylesandeid ei saa jagada akad. seltside ja intiimyhingute vahel. Lisapõhjendusena võiks ette tuua Veljesto albumi ankeedi vastuseid, kus 29 meie teadus ja kultuurelu tege-lasist on ainult 5 suutnud kogude suhtes asuda eitavale seisukohale.

Kogudel on veel, võrreldes teiste org-ga, rida muidki kasulikke kylgi, mida juba mitmeti ette on tood ja mis nende olemasolu õigustavad. Näiteks side samast maakunnast päritolevate yliõpilaste eneste vahel ja side yliõpilaste ning kodukoha vahel yldse, mille tähtsust Veljesto albumi ankeedis mitmed vastajad on esile toond (cand. phil. V. Ernits — — — — — „maakond-lisist organisatsioonest võib palju loota, eriti yliõpilaskonna lähema sideme loomise suhtes oma kodukoha kultuurpyyete-ga“. Prof. A. M. Tallgren — — — — — „viivad nad yliõpilased ka elavasse kontakti maaga ja rahvaga, võimaldavad kokkupuuted maainimeste ja yliõpilaste vahel, aktiviteedi, mida yliõpilane kollektiivses mõttes mujalt ei saa; ta näeb, et ta on tarvilik“.)

Võiks veel nimetada yliõpilaste algatusvõime tähtsust maal jne.

Kõikide, ka enam tegelikumate ülesannete määritlemine viiks siin liig kaugele, sellele peaks pühendama juba eri kirjutuse.

Erilist tähelepanu peame kuid pöörama veel mõnele isikukasvatuse seisukohalt tähtsale kysimusele.

A. Anni oma kirjutuses yliõpilasorganisatsioonest Veljesto albumis, yldse määritledes nende ylesandeid, võtab neid kokku viies päänõudes. Neist leiab ta töö, kultuurtöö, maakundlikute kogude pääylesandeks. Intiimyhingud peaksid andma välise kasvatuse, olema lõbusaks värskendavaks klubiks, intiim sõprade koduks, kasvatama ilmavaate ja harjutama tööle.

1) Samu mõtteid on allakirjutanu vähe pikemalt käsitanud s. a. Yliõpilaslehes nr. 7.

Kui sarnased ilmavaated ainult moodustuvad kinnises kitsas kildkonnas, võivad nad väga kergesti saada ykskylgseiks ja sallimatuiks „parteilisiks“, ilma laiemate perspektiiveta, nagu seda meie korporantliste ringkondade ja praeguste poliitiliste erakundade omad. Haritlase seisukohalt oleks see ainult eitav.

Kogudes vastuoksa, eriti kysimuste seiskoha võtmisel puutuvad kokku erisugused ilmavaated ja arvamised. Seejuures kaob erivaatekohtade sallimatus. Õpitakse hindama ja mõistma ka teisi ja nende poolt avaldet arvamisi, mis väikerahva kultuurelus põhipandva tähtsusega, nagu seda m. s. oma ankeedi vastuseks ka prof. V. Viget rõhutab, võrreldes meie olusid Schveizi omadega.

Siis on rida inimesi, iseloomult kinnisemad ja tagasihoidlikumad, kel pole tarvidust intiimyhingu sõprade kodu järele, või kel pole seks ainelisi võimalusi ja kes siis metsikuls jäävad. See on nii kui nii juba meie yliõpilaskonnas üks suurimaist pahedest.

Ka selle vähendamisel võivad tähtsat osa etendada maakundlikud kogud, kes olles organisatsioonidevahelised ja enam ametlikud, kuid siiski yliõpilasorganisatsioonid, koondaksid enese ymber suure osa metsikuid. Nii suureneks organiseerit yliõpilaskund ja kuigi need yliõpilased kogudes ei leia kõiki seda, mis intiimyhingu, siis saavad nad siiski vähemalt minimaalse välise kasvatuse ning ettekujutuse yhiskundlikust elust yldse, mida igalt akadeemiliselt kodanikult päale kõige nõuda tuleks.

Et kogud seejuures mööda ei pääse teat värskendava lõbu korraldamisest, klubi funktsioonest, on loomulik. Kuid kogudel pysigu see ainult nende tegevuse elustamiseks, liigete omavahelise läbikäimise hõlbustamiseks, kuna intiimyhingu see juba on eesmärk enese ette.

Kõige eelmise järele peaks yliõpilaskonna tulevane korraldus kujunema järgmiseks: iga yliõpilane valib omale teadlikult omakohase intiimyhingu, on aga päale selle moraalselt kohustet vastava kogu liikmeks olema ja selle tegevusest osa võtma. Yliõpilased kes intiimyhinguisse ei astu, pidagu loomulikuks vähemalt vastavate kogude liikmeiks olla.

Nii jõuaksime ka enam erapooletuma ja ametlikuma yliõpilaskonna jagamiseni — nimelt kogude kaudu, mis võimaldaks palju suuremal määral yhiseid ettevõtteid ja tervikuna esinemist. Just viimast leiavad meil väljamaalased, kui enam-vähem erapooletud arvustajad, kõige enam puudu olevat (lektor Ljunggreni vastus ankeedile), samuti valitsusringkonnad ylikooli põhikirja harutamisel.

Võib-olla kaoks siis ka senine lubamata käsitus, et üks org. on „peenem“ kui teine.

Minevik ja tulevik.

V. Kurrik.

IV.

Käesolevat artiklite seeriat lõpetades ning sule käest pannes kohtasin ma „Üliõpilaslehe“ s. a. nr. 2:s artikli: „Rahvapärane kultuurtöö ja meie.“ Ning ma ei saanud loobuda ka selle küsimuse kohta oma märksa teistsugust seisukohta avaldamast.

Autor (H. M.) toonitab, et 10 aasta eest meie üliõpilased n. n. rahvapärast kultuurtööd, nagu vanavara korjamine, kõnede pidamist rahvalikkudes seltsides jne. märksa hoogsamini olevat toimetanud ja kurdab, et praegune üliõpilaskond selles suhtes olevat leigemaks muutunud, peaaegalikult ainult oma tulevase elukutse jaoks tööd tehes. Aatelseks eeskujuks seab ta meile Soome rahvast ette. Kõige esiti ei või nõus olla autori lõpuks ettetoodud põhjendusega: „On tarvis, et igaüks meist saaks aru, et olla üliõpilane, saada osa meie rahva poolt nii suurte kuludega ülal peetud haridusvõimalusist kohustab mõtlema mitte ainult iseenda, vaid ka rahva tarvete pääle, kohustab sellekohastele tegudele.“ Siin tuleb mees pidada, et riik ülikooli mitte selle jaoks ülal ei pea, et vanavarakorjajaid ja rahva-kõnemehi ette valmistada, — neid saavutaks ta palju odavamini, — vaid selle jaoks, et tublisid arstisid, õpetajaid, kasvatajaid jne. saada. Ning ka rahval on vist ikkagi suurem usaldus näit. sarnaste arstide vastu, kes kogu oma tööjõu on arstiteadusele pühendanud; kuna sarnaste vastu, kes üliõpilasena suurel viisil vanavara korjasid, — olgugi näit. rahvatarkust tervishoidlisel alal, — põhjusega teatav umbusaldus saaks valitsema. Sest moodne arstiteadus asub rahvatarkuse vastu eitava seisukohal. Võib olla, on küll mõned rahva seas tarvitusel olevad arstimisviisid head; kuid selle üle otsustama peaksid vanemad eriteadlased, mitte üliõpilased... Mis suhete loomisse „rahvaga“, — mõeldud on nähtavasti küll alamate rahvakihtidega — puutub, siis ei päästnud 1918 aastal Eesti riiklust punase terrori eest ei muuseumid, ei 10.000 kogutud nõiasõna. Kasu neist suhetest oleks vahest ainult mõnel üksikul heal kõnemehele, kes sel viisil omale teed valmistab tulevase parlamendi-tegelase karjääri jaoks... Tõsise rahvapärase

Intiimyhingute ja maakundlikkude kogude senine selguseta vaherkord on olnud tingit neist valearusaamisest ja mõnede kogude väärarvamusest.

Kogud ei pea mitte saama intiimyhinguks, nendele omaste kohustustega; sarnaseks saamine oleks väärarenermine. Nad peavad oma iseloomult olema organisatsioonide vahelised. Nende päämine siht olgu väljaspoole sihit kultuurtöö.

Igal üliõpilasel on oma isiklikkude huvide ja elurõõmsa lõbu kõrval, mida üliõpilaspõlv temale pakub, veel kohustused, mida sama üliõpilaspõlv temale paneb.

E. Laht

kultuurtöö all mõistan mina midagi hoopis muud; kuid sellest pärastpoole.

Nii siis: absoluutset moraalset kohustust autori poolt soovitatud stuudiumikõrvalise kogumise ja kõnepidamise töö jaoks mina ei tunnusta. Igatahes ei tohiks need üliõpilased, kes materjaalselt kindlustatud ei ole ja sellepärast õppimise kõrval veel teenistust otsima peavad, ja need, kes täieliselt teadusele anduda tahavad, — sarnase kõrvalise töö läbi oma jõudu killustada ning energiat kulutada. Hea, kui nad semestri jooksul mõnel õhtul aega leiavad teatris või kontserdis käia meelt lahutamas või kaasteliste seltsis klaas õlut juua... Ning ka suvevaheajal on neile kasulik mõnda lihtsat puhke- ehk huvireisi ettevõtta, ilma kõrvaliste sihtideta. Sest nii ainelise kui sõnalise vanavara korjamine on ikkagi töö, mis teatavat vaimu kontsentratsioonini nõuab. Aga sarnast suveraisu ma kiidan, nagu paari aasta eest tookord keskkooli lõpetaja, praegune üliõpilane hra E. M. ettevõttis; ta sõudis süstal merd, järvesid, ja jägesid mööda ümber kogu Eesti! Sarnases ettevõttes avaldub vanade vikinglaste vaim; ja tema kaalub rahvuskultuurilises suhtes rohkem kui kümme puuda vanavara. „Mehi ehtigu kõrge vaim!“

Nüüd ma räägin aga neist aineliselt täiesti kindlustatud üliõpilastest, kellele vahest nii tähtis ei ole ülikooli seatud normaalsel ajal lõpetada, ja kes ülikoolis rohkem oma üldise kultuuri tasapinna tõstmist kui teatava eriteadusesse süvenemist otsivad. Nende käest tohib küll nõuda, et nad oma isikliku lõbu tagaajamist õige kitsastes piiridesse seaks, seda ohtramalt aga „rahvapärast-kultuurtööd“ teeks. Siinjuures tähendan veelkord, et mina selle kultuurtöö all midagi oluliselt hoopis muud arvan, kui alguses tsiteeritud artikli autor. Aineiline ja sõnaline vanavara kuuluvad teataval määral kujutava kunsti ja luule piirkonda. Aga kunsti toodete ning harrastamise kohta valitseb lihtrahva seas arvamine, et tema olevat luksuse-asjaks, sakste, rikaste ehk haritlaste ajaviiteks!.. Kui selle küsimuse üle põhjalikult järele mõelda, peab tunnustama, et sarnases arvamisest omajagu tõtt on. Sest on selge, et rahva käest kunsti nõuda ehk temale seda pakkuda ainult siis tohiks, kui tema olulised ehk reaalsed elunõuded täiesti rahuldatud on. Teiste sõnadega: kunst leiab ehk leidku loomulikult viisil laiemat tähelepanu ehk levitust peaaegalikult vanade rikaste kultuurrahvaste juures, nagu näit. enne sõda veel Prantsuse rahvas ja uueal ajal osalt ka Rootsis ja Soomes. Sellest järgneb, et ka teine üldvaraks saanud arvamine põhjendatud on, et teatava rahva kunsti õitsangu tipp alles siis kätte jõuab, kui sellel rahval ühiskondlise ning poliitilise tõusu kõrgemaste juba selja taga on, kui see rahvas sisemise ja välimise jõu poolest juba hakkab allamõge minema, vähemalt ajutiselt. Sarnast paralleelismust oleme mitmeti tähele pannud Greeka, Itaalia, Prantsus, Hollandi rahvaste juures. Noored elujõulised rahvad, kellele suurem tulevik alles ees on, ei hooli palju kunstist ja nende jõud avaldub reaalsemates töodes ning püüetes. Nende vaimline pilk ei tuhnitse mitte minevikus, vaid on sihitud tulevikku. Näit on tähele pandud, et mõnedel Eestis viibinud ameeriklastel isegi oma rahva ajaloo põhjalikum tundmine puudus. Selle vastu valdab ameeriklaste, ka noorte, tähelepanu ning tööjõudu

Ärgand üliõpilaskond.

Soome „Ylioppilaslehti“ päätoimetaja mag. M. H. Haavio, kes mõnda aega Tartus viibis, on lahkelt annud meie lehele järgneva ülevaate Soome üliõpilaskonna praegusest elust ja sääleseist viimaseaja sisemisist liikumisist.

Soome üliõpilaskond on sel semestril eland võitluste aega. Nüüd näib rahu olevat saavutatud; kuid selle rahu järele võib tähele panna, et üliõpilaskonnas on sündind suuri muudatusi.

Võime kõnelda otse valitsuspöördest.

Üliõpilaskonda juhtima on äkki tõusnud siia maani tundmatud võimud, kelledele veel naerdi aasta tagasi, keda ei arvestet veel miskis asjas, keda mõisteti apokriifilisteks, ku-klux-klanilisteks.

Ja kahtlemata on hää asi pääsnud võidule.

Üliõpilaskond oli maailmasõja ajal ja sellele järgnevail aastail täieliselt mateeria ori. Selle loomulikkudeks põhjusteks olid kitsad olud. Neil aastail tehti tööd enam kui kunagi; õpingud sooriteti kiiremini kui kunagi varem. Kuid üli-

õpilased jäid koguni võõraks elule, eriti üliõpilaselule, millele tuleb anda suur täendus üksiku arenemises ühiskonna teenistusse. Osakondade eelmiste aastate nii innukasti töökendelnud rahva-valgustuse ja kodu-uurimise-kommissjonid jäid puhtaiks formaliteetsusteks, ühendus rahvaga katkes. Ja osakondade sisemine elu? See kujunes tantsuks ja kaardimänguks.

Valitses täieline lamendumine.

*

Siis tulid kokku 1½ aastat tagasi Karjala osakonda kolm noort meest, kes mõnede muude üliõpilaste kombel olid tulnud Karjala õnnetust vabadussõjast.

söödisseisvate maa-alade põllukultuuride võitmine, uute teede ja veevärkide ehitamine jne. Aga kes oleks Ameerika kunstist seni palju kuulnud? Mina igatahes mitte. Küll on aga ameeriklased juba nii jõuka, et seal mitte ainult iga kümnes mees omale automobiilile jaksab pidada; vaid nad jõuavad seal ka kõige paremaid Euroopa ooperi-lauljaid palgata, kõige kuulsamate kunstnikkude maale omandada. „The best of the world“ ei ole veel mitte tühi sõnakõlks. Alles hiljuti söötsid ja riietasid ameeriklased terveid nälgivaid rahvaid vanas „kultuurilises“ Euroopas; ja praegu ootavad suurriigid tema poolt nende majanduslise kitsikuse ning tülilikumise lahendust! Sarnased oleks siis need huvid, mis noort, omas arenemiskäigus alles ülespoole minevat rahvast valdavad. Sellepöolest on ka huvitav lugeda „Üliõpilaslehe“ s. a. nr. 6 R. Reimani sulest ilmunud kirjeldust Cornell ülikoolist. Ühelt poolt võib seal kirjeldet tüübilise ameerika üliõpilase Euroopa uuima kunsti kõiksugu ismide täieline mittetundmine teatavat üleolevat kahetsust äratada. Aga teiselt poolt andke sarnasele noorele ameeriklasele mõni piiriäärne haigemaja kätte: ta puhastaks seda kõikidest pisielukatest, millise Herkulesi — töoga meie oma inimesed nähtavasti mitte hakkama ei saa....

Meile seatakse Soome eeskujuks muinsusteaduse ning vanavara korralduse suhtes. Kui juba Soomet eeskujuks võtta, siis pandagu ennemini tähele tema linnade eekujulikku puhtust ja uue aja väärilist ehitusviisi! Muinasaja peale mõelda tohiks alles siis, kui sarnased asjad kõik korras on. Üks vähjamaa õpejõud avaldas imestust, kuidas Eesti riik muinsuse arhiiviasjanduse peale jne. nii suuri summasid kulutada võib, kuna tema linnadel näit. kanalisatsioon ja mõnedel tänavatel isegi prügitus puudub.

Räägitakse muinasaja ning tema jäänuste ideelisest väärtusest ja tema tähtsusest rahvastunde tõstmise suhtes. Nii väga ülistatud vana eesti „kultuur“ avaldus muus seas inimeste ohvrites ja täielises kivist chituste ning metallist tarbe- ja ehteasjade puudumises. Sest hõbedased preesid on küll kõik linnar asuvate saksa meistrite töö.

Isegi mõned Rahvamuseumis väljapandud meeste ülikonnad äratavad nende rahvakultuurilise tähtsuse suhtes kahtlust. Seal leidub näit. vabriku sitsiriidest ömmeldud ülikond tavalise pealetrükitud mustriga! Iseenesest on aga rahvuslikul ornamentikal muidugi omajagu kunstilist tähtsust. Meie arvates on aga sarnaseid asju juba küllalt korjatud, ja aeg käes alalise kogumise taltalusetööd kord lõpetada ja juba käesolevat materjali elulistes huvides laiemal alusel ära kasutada. Uuimal ajal hakatakse Eestis näit. juba suuremal arvul uusi majasid ehitama. Kas on aga ainustki plaani olemas, millele oleks katsutud eesti ornamente dekoratiivselt ära kasutada? — Siin avaneks kunstist arusaajatele ning joonistamist oskajatele üliõpilastele tänuilik tööpöld...

Ma tähendan veel möödaminnes, et ma omas arvustuses arheoloogiat kitsamas mõttes ei puudutagi. Sest puht-arheoloogilisi töid toimetavad ju pea ainult tuntud eriteadlased või üliõpilased nende ligemal juhatusel. Ja neil tööil on tingimata suur teadusline ning kultuuriline tähtsus, misama nagu geograafilis-statistiliste andmete kogumisel, mida mina pea kõige elulisemaks uumaks ettevõtteks pean. Olgu veel allakriipsutatud, et need tööd algatuse said tubli Soome eriteadlase poolt. Meie eneste mõõduandvate seltskonna-tegelaste huvid pöörduvad enamasti ajaloo-keeleteaduse ning veel põllumajanduse ringides. Omavalitsustesse ja ajalehe toimetustesse peaksid tulevikus rohkem inseneerid ja geograafid ilmuma! Aga neil puudub kahjaks sarnasel alal edasi saamiseks tarvilik kõneand, kuna nad oma tegevuse ning iseloomu poolest rohkem praktikerid on....

Nüüd me pöörame ühe tähtsa ala juure, millele andumist meie juba eelpool nimetatud, sissetuleku, aja ning tööjõu poolest õnnistatud üliõpilastele tungival soovitamise, iseäranis noorematele arstiteaduskonna üliõpilastele ning naisüliõpilastele. See oleks n. n. sotsiaalne hoolekannne.

Teada on, et suur osa meie vaesematest rahvakihitidest füüsilises mustuses ning kasimatuses elab, ilma hüga-

Nad otsustasid külvata tuult.

Nad otsustasid niita tormi.

Nad otsustasid näha saada tõusevat, ilusat hommikukoitu.

Akadeemilise Karjala-Seltsi sünnisõnad lausuti.

Selts oli algusel väike, kuid seda kindlam.

See oli täieline salaselts, kuhu võeti liikmeid ainult kõige äärmisemat ettevaatlikkust silmas pidades. Selle tegevuseks oli kõigepäätt Karjala pagulaste kasvatamine rahvuslisele teadvusele ja rahvustunde istutamine maa noorsukku.

Kui selts avalikkusesse astus, algas ta kasvamine. Tegevus laienes. Töökava laienes lõpmatult.

Nüüd on see võimsam üliõpilasühendus. Kümneid professoreid, nende seas maa tähele-

pandavamaid jõude, kuulub selle liikmetesse. Seltsi tulud ja kulud arvatakse miljonis Soome margas.¹⁾

Mis on teind võimalikuks selle ameerikalikult paisund seltsi suure võimu?

See uus, võimas isamaalsus, see valdav ühistunne, mis elustab seltsi liikmeid. Kõik seltsi liikmed on kohustet takistamatule sõnakuulelikkusele; sõdurlik kord valitseb; sõdurlik täpsus valitseb kõikide ülesannete täitmises; liige vannub pühaliku vande seltsi mustale lipule, töötades igavesti teha kõik isamaa häaks.

¹⁾ Seltsil on kakssada haruosakonda maakondades. Viimisel nädalal on endine, seltsi innukas, kuid lõpetet Naisosakond kuulutatud end iseseisvaks.

eenilisi algnoodeid tähelepanemata. Kas ei võiks sellele tööle end pühendajad üliõpilased rühmadesse koonduda, peasjalikult aguleid tänavate viisi eneste vahel ära jaotada, küsimuse alla tulevaid korterid kord nädalas läbikäia, tarvilikke nõuandeid, vahest ka tegelikku abi jagades! Kõige esimeseks nõudmiseks olgu, et korterid põhjalikult puhastatud saaks, talvel ka rahuldavalt kõetud; lapsed saagu korralikult haritud; ja perekonnaisadele tohib vahetevahel mõne vägeva sõna alkoholist pajatada... Suvised ja jõuluaegadel vaadaku iga perepoeg ehk tütar omas kodutalus järele, kuidas nende isade popsnikud elavad, kas neile mitte mõnda korteri ehk muud parandust tarvis ei ole! Alles säärase ilmavaate teostumisel oleme tõelised demokraadid, kuid mitte enam kellegi „hallid parunid“!... Londoni üliõpilaskonnal on sarnane sotsiaalne tegevus juba ammugi käimas. Kuid meie seisame osalt veel ajalugu ülistava saksa kultuuri mõju all; osalt valdavad meid veel venelaadilised mõttekäigud, millest tõendust annavad hüüdsõnad nagu „õhkkonna loomine“. Aga laiemaid rahvakihte saaks samane tegevus rohkem rahuldama kui kõiksugu uhked sõnad rahvuslikust tundest ja rahvalikust kunstist. Vahest ka tegelasi endid....

Kui aga last notleat kunsti tahetakse rahvalikuks teha, siis oleks mul järgmine ettepanek. „Vanemuises“ antakse suvel küll võrdlemisi odava hinna eest sinfooniakontserte; kuid neil käib rohkem haritlasi, vähem lihtrahvast. Sarnase puudumise põhjuseks ei ole küll mitte muusika halvaks panemine iseenesest. Vaid rahvas on harjunud peasjalikult ainult selle eest raha väljaandma, mida suhupista võib ehk mis hädatarvilik. Ohuvõnkumiste eest ei maksa ta heameelega ei pennigi, olgu nad nii harmoonilised kui tahes. Teiseks peab ennast „Vanemuises“ ikkagi viisakas ülikonnas presenteerima, mis mitte igaleühele jõudumööda ei ole. Mis oleks Lutheri-aegsete Kurrände — taolist väikeste moosekantide-salkade ja laulu-kvartetide vastu ütelda, kes iseäranis pühapäiviti eeslinnade tänavate-nurkadel ülesastuksid, muudkui mitte armuandeid santides, vaid oma palasid maksuta jagades?!

Ka kõrgema hariduse osalistele on vahetevahel kunstinaudingut tarvis. Muusika ja teatri poolest on asi Tartus korras, kuid mitte kujutava kunsti suhtes. On õieti imelik, et Tartus, selles „vaimlise kultuuri tšentris“,

veel ühtegi suuremat avalikku piltide-kogu ei leidu. Rahvamuseumi paaris ruumis väljapantuid vanu koopiaid mina ei võta arvesse. Nooremate kunstnikkude maale võib ainult harva kunstinaütustel näha saada.

Peale selle leiduvad mõned erakorterites. Näikse, nagu tahetakse enne oodata, kuni mätas kunstnikkude haudadel kasvab, et tulevikus nende toodangut tolmu alt väljaotsida ja siis juba vääriliste kogumis-objektidena muuseumisse asetada.

Vanemad inimesed nähtavasti ei saa piltidekogu asutamisega hakkama. Sellepärast võiks ka selles küsimuses üliõpilased algatuse oma peale võtta. Nõutagem näit. ülikooli mitmesajalise tubade ning saalide hulgast vähemalt ühe suurema ruumi selleks otstarbeks, kas või suure Aia tän. 38-a maja avara eesruumi! Siis peaks igale kunstnikule auasjaks olema oma parematest töödest vähemalt ühe selle galerii jaoks ohverdada.

Nüüd ma olen oma pikka kirjeldust lõpetamas, olles juba vast liig ohtralt kuukirja veergusid kulutanud. Aga loodetavasti on ettetoodud mõtted ning väited seda selgemini väljendatud. Kahetsen veel, et ma eraldi vanavarakorjajatele vast liig ägedasti olen kallale kipunud. Nende töö on ju ikkagi iseenesest huvitav, ja ärgem segagem neid, kes sisemise kutse järele temale anduvad! Muudkui peame mees, et vana aja märkide kogumises mitte tuleva Eesti rajamine ei seisa. Seda chitatakse seda kiiremini, mida põhjalikumalt kõike vana unustatakse, mis tolmunud ja kopitanud, ajast ja arust.

Rahvusliku uhkuse allikaks ei või mitte olla hall ja kurb minevik, vaid särav olevik. Kas näit. ei täitnud iga Eesti kodaniku meelt rahulduse ning uhkuse tunne, kui ta vist mineval aastal luges, kuidas Prantsuse suurriigi saadik toreda ratsanikkude salga saatel Tallinna lossi ette sõitis riigivanema esimesele audientsile! Ehk kuidas mõõdunud suvel Eesti kangelane Lossmann Malmös marathoni-jooksul esimesena võidule pääsis? Sarnased momendid ou tõepoolest seda väärt, et nad rahva mälestuses püsima jääksid veel õige kauges tulevikus.

Seega on nüüd küll juba kõik kirja pandud, mis ma avaldada tahtsin uuest ja vanast vaimust, minevikust, olevikust ja tulevikust.

Tartus, Märdi-päeval 1923.

Ja töökava? See on mitmekülgne isamaalik kava. A. K-S:i poliitika tunnussõna on üks ja ainus: Usun Soome suurde tulevikku. Kuid selles sisaldub palju. Soome killustet rahva tugevaks muutmine, Soome lõhut maa-ala tugevaks koondamine; soomlase tarvilik võimuletõstmine kõiges; soome hõimude kogumine suurde kultuuritõesse.

A. K-S:i kava selgub tema tunnuslauseist: „Me usume, et isik on ühiskonna, ja ei mitte ühiskond isiku pärast“, „Me usume soome rahvasse“, „Me usume Soome rahva suurde ülesandesse rahvaste seas“, „Me usume vere-sugulusse“.

A. K-S:i kava selgub tema säädusist; A. K-S:i liige peab „alati ja igalpool mõju avaldama igal viisil rahvustunde, aktiivse isamaa-armastuse ja vastutustunde tõstmiseks ja laiendamiseks samuti ka Soome suure põhivaenlase hädaohtlikkuse selgitamiseks“. Seltsi kordasaata on „kaasatundmise äratamine hõimuasja vastu“. Seltsi harib, asutades sadu õpiasutusi Karjala ja Ingeri pagulaste keskele. Viimisel ajal on ta sõlmind sidemeid Ungariga. Viimseil päevil on ta võtnud oma kavasse Liivi küsimuse.

*

Seesuguse töökavaga varustet selts on käesoleval semestril astund Soome Üliõpilaskonna juhtimisele. Jõurikka propagandatööga — seltsi tarvitada on pääle minu poolt toimetetava „Ylioppilaslehti“, ja pääle oma kuukirja „Suomen Heimö“, veel päälinna ajalehtede veerud — ning oma valju korruga on see võitlusjärjestus võtnud oma võimusesse juhtivad kohad üliõpilaskonnas: mitmed kuraatoritoolid, üliõpilaskonna esimehe ja abiesimehe kohad, juhatuse enamuse.

Nii saab see istutada oma aadet soome üliõpilasnoorsukku ja väliselt kogu rahvasse.

Nii võib soome rahvas tervelt, võimsalt, isamaaliselt mõtleva ja toimiva üliõpilasnoorsoo kaudu rahuliku meelega tulevikku vaadata.

Ja avasilmi: sest idast ähvardav hädaoht on Soomele nii suur, et selleks on ainult kaks võimalust: võita või surra. Ainult valvel olev rahvas võib võita.

*

Parimgi asi äratav alati vastuseismist.

Ei püsiks tõelisuses, kui ei tunnistaks, et Karjala-Seltsi rada on olnud üsna vaevaline. Kuid vastuseismistest on ta osand ammutada uut jõudu.

Soome Üliõpilaskond on varemgi jagunud kahte leeri: A. K-S:i poolt vallutat osakonnad on Pohjois-Pohjalainen, Etelä-Pohjalainen, Varsinaissuomalainen, Karjalainen, Savolainen ja Viiburi, samuti ka Satakuntalainen osakond. Suured Eteläsuomalainen ja Hämläinen osakond on enamis küsimusis vaenumeelsed A. K-S:i

aktiivsele isamaalisele toimingule, mida need, kosmopoliitsemad nagu nad on, ei või niisugusel kujul seedida.

Kuid A. K-S. on täielikult võitnud neis poleemikais, mis on suunat tema vastu.

Ta valitseb Soome Üliõpilaskonda.

*

Eestisõbraliku A. K-S-i olles võimul Soome üliõpilaskonnas — milles, seda halvem, on eesti vaenulisigi voole ja väga tuntavaltki — oleks Eesti üliõpilaskonnal nüüd kohasem aeg sõlmida kindlaid sidemeid Soomega, mis praegu on andeksandmatult nõrgad. Sellest oleks tulu mõlemile maile. Oli eksitus omalajal panna toime Balti riikide üliõpilaskondade kongressi — paljudele soomlastele oli see raskelt vastuvõetav. Nüüd seisab ees võimalikult pea Soome ja Eesti üliõpilaskondade vaheline kongress. Sellel on suur tähendus.

M. H. Haavio.

Edustuse valimised 1924. a. pääle.

Uue edustuse valimistest 3., 4. ja 5. dets. on osa võtnud hääleõiguslistest 3905 üliõpilasest ainult 1889, seega kõigest 48,6% (kuna see mullu aastal oli — 62%, tunamullu — 56%). Need valimised oma väikese valijateprotsendiga ilmutavad nähtavasti üldsemate, lahendamist nõudvate, seega meeli ärevil pidavate küsimuste puudumist. Iseäralist aktiivset osavõttu on ilmutand seltside poolehoidjad, kelle valijatearv mitte üksi proportsionaalselt teistele kasvand ei ole, vaid ka mullusest arvust $\frac{1}{3}$ võrra suuremaks on paisund. Samuti ka korporatsioonide poolt valijate arvu tõusu võib ära märkida, mis tähistab selgemat grupeerimist.

Valimistele tulid 7 nimekirja:

1) Balti-saksa üliõpilaste, 2) Organiseerimatude, 3) Sotsiaal-filosoofilise, 4) Juudi soost üliõpilaste, 5) Seltside, 6) Korporatsioonide ja 7) Maakondliste kogude nimekirj. (Mullustest puuduvad: Erapooletute sportlaste rühm, rohteadlased, vene üliõpilased).

Neist said hääli ja kohti edustuses:

I. Saksa üliõpilased — 221 häält (mullu 251), kohti 3 (mullu 4) — Nottbeck, E.; Seesemann, H.; Fabrizius, H.

II. Organiseerimatud — 103 häält (m. 220), kohti 2 (m. 3, tunamullu 5) — Uiga, D. ja Öunapuu, D.

III. Filosoofiline ühing — 55 häält (m. 61), kohti nagu mullugi 1, kuhu läheb Sepre, O.

IV. Juudi soost üliõpilased — 130 häält (m. 112), kohti nagu mullugi 2 — Goldberg, J. ja Pekker, M.

Meie rahvuslusvedru ja liivlased.

Meie yliõpilaskond on alati kõigis oma eri vooludes olnud rahvuslik. See rahvuslus on proovit passiivses kultuur võitluses germani ja slaavi ilma vastu, on terastet aktiivsel verega tähistet jõukatsumisel kodu ryystajate vastu. Ta on toond meie rahva selle endiste aegadea võrreldes päikese-paistese Tänani, mil pole suuri välise võitluse probleeme. Ta on saand sellepärast väliselt tihti nägematuks, nagu päikesel soojenduva kassi kyys ja näiliselt väikesemahuliseks, kui tugevaks tõukes hoogu võttev kokkusurut vedru. Kuid hää, kui tuleb vahest mõni väike asi, mis proovib, kas kyys terve, kas vedru korras, ja nõuab tegu.

Natuke venitades rahvusluse mõistet, saamegi mahutada sinna ju sugurahvaste kysimusegi. Meil on see senni pääasjalikult tunt olnud ainult soome-kysimusena. Selt sugurahvalt on meil omas mahajäänumusena olnud nii kahetsetavalt palju võtta, et mitmed ylihäädkki rahvuslased on ju kartnud sellest alhikast kultuurilise lainude tegemise vastustajad on viimaks ikkagi pidand oma seisukohta revideerima ja osaliselt vähemalt taganema. Nii ongi yldine arvamine. Väga kena asi see paras ja õigeaegne kaugemale-

V. Seltside („E. Ü. Selts“, „Naisüliõp. Selts“, „Veljesto“, „Ühendus“, „Raimla“, „Ilmatar“, „Liivika“ ja „Narva Üli. Selts“) — 777 häält (m. 538) — kohti 12 (m. 8): Nano, W.; Käer, E.; Kukke, H.; Saar, G.; Looman, J.; Funk, M.; Ius, E.; Kleis, R.; Nieländer, A.; Jürgens, A.; Muttikas, E.; Rudi, P.

VI. Eesti korporatsioonid (corp. corp. „Estica“, „Vironia“, „Ugala“, „Sakala“ (hääl 454 (mullu 386) kohti — 7 (m. 6): Tambek, E.; Siil, A.; Karro, O.; Säga, E.; Sirg, E.; Kull, E.; Savi, F.

VII. Maakondlikud kogud — hääl 149 (mullu 182), kohti nagu mullugi 3; Kangur, L.; Tamm, H.; Mastoff, J.

Üldiselt on valimised näidand nõrka osavõttu, nimekirjade paljuse palaviku vähenemist; vahekorrad aga edustuse koosseisus on ainult vähekesse muutund seltsitüübiliste organisatsioonide hääks, seda aga osalt ka nimekirjade vähenemise tõttu.

Uues edustuses on alles hiljuti edustuse poolt vastu võetud põhilause põhjal ka ülikooli õpejõude, nimelt seltside rühma esimene kandidaat. Selle sammuga on Eesti üliõpilask. Edustus tähtsa põhimõtte omaks võtnud, mis kõikides muis mais juba ammu tarvitusel: vanemaid, üliõpilaskonna huvidele lähedalseisvaid vilistlasi-tegelasi üliõpilaskonna juhtivamatele kohtadele kutsuda. Uue edustuse juhatus on: esimees — V. Nano; abi — F. Savi; sekretär — L. Kangur; 1. abi — R. Kleis; 2. abi — O. Karro; kassapidaja — H. Kukke; abi — E. Nottbeck.

jõudnud soome kultuurile nõjumine. Ja kenakene asi, et on sugurahvas, kelt leiad kaastundmust ja abi kas või siis, näiteks, kui sakslane sinust ei hooli ja venelane sind oma rusikaga purustada ähvardab, ning vaene eesti rahvake, tunustama pead, et yksinda siin ilmas rändad.

Kuid nii egoistlikult ei või ju ometi kõrge sugulus-tundega ka ymber käia, et teda ainult siis suhu võetakse, kui kusagilki midagi saada on, kui see meile on kasulik. Suguluspõhimõtte tunnustamisel on teine, varjulisem pool — kohustuste külg. Sedasama, mis me tahame näha endale tehtavat, peame valmis olema muilegi tegema. Kõnesoleval juhusel need muud on meist õnnetumad, känguvad sugurahvad meist idas, laial Venemaal, ja kõigepäält naabermaas Lätis liivlased. Peame neid toetama nende võitluses rahvusliku olemasolu eest. Esimestele päale inimliku kaastunde — on nad ju need Vene võõrasemalikul hooldet muulased, põlat tshnrad, kes meiegi enne — neile meil esialgu palju anda pole. Liivlased, Kuramaa Domesnäsi ranniku soomesugu elanikud, maitsevad aga yhes oma riigi enamurahva lätlastega Venemaast vabanemise hyvesid llmasõja ajal maalt evakuatsiooni ja muude karmuste läbi põhjalikult ruineerit, on see paarituhandehingeline rahvakilluke siiski imestamisvääriiselt tugevale teadvusele oma rahvuslikust eriolemusest tulnud just viimaste paari-kolme aasta jooksul Eestist ja Soomest saad äratavate tõugete mõjul. Rahvahääletamisega on nad nõudnud ja saavad loodetavasti oma valla, mille piirides võidak teostada nende rahvuslik kultuurautonoomia, neil töötab rahvuslik haridus-selts sini-valge-rohelise lipuga, käib äge tagajärjekas kihutustöö liivi keele ja meele säilitamiseks ähvardava lätistumise vastu. Kuid aineline kitsikus, mida suurendab kohalikkude liivlusvastaste vainulik surveine majanduspolitiika, võib sellele rõõmustavale liikumisele saatuslikuks tõkestajaks saada. Eesti seltskond on Emakeele Seltsi yleskutseile, liivlasi toetada, ju soojalt reageerindki oma kitsamais ringides: yldise moraalise osavõtu kõrval on mitmelt poolt tegelikku ainelist abigi näha. Ainult nende hääde tendentside ulatuse läienemist jääb veel soovida. Ning siin oleks kahtlemata kõige paremaks abinõuks, kui meie yliõpilaskond võtaks väheks tarvitusele oma rahvuslusevedru: tutvaks ise sugurahvaste, eriti liivi kysimusega ja tutvustaks oma ymbrust, kõigepäält aineliselt õistvaid vilistlasi selle soome sugu rahvaste kultuurmuseumiga ja tema pysimise tähtsusega. Ja teeksid sellest järeldused iseendale ning õhutaksid meid asjale endale soovivat seisukohta võtma selles kysimuses.

Tridens.

Draamateatri külaskäigu etendused Tartus, 4. ja 5. dets. 1923.

Maria Stuart,

Fr. v. Schilleri kurbmäng 5. v.

Maria Stuart'i ajalooline kuju, ja kuningannalik raskus saatus on vallutand kirjanikke teda ülekanDMA luule ja ilu vormidesse.

Kuue aastasena viiakse noor Schotimaa kuninganna prantsuse troonipärija pruudina Pariisi. Oma erilise iluduse ja vaimukõrguse tõttu saab hoovikonna armastusaluseks, „kelle naer prantslaste päid pööritama pani“.

15. a. laulatakse. Inglis kng. Maria Verise surma järele esitas ta omad õigused inglise trooni pääle. On tõusnud juba prants. kuningannaks. Kuid vaevalt paar aastat abielus, kui sureb mees ja sureb ka õnn. Ta sõidab kodumaale, viib kaasa prantsuse kuningakoja hülguse ja fanaatilise katoliku usu. Läheb teisele mehele, kes armukadeduses laseb kuninganna armualuse, laulja ja tsitrimängija kuninganna enese silme all ära lahtida. See abielu polnud õnnestand ja Maria teine mees langeb selle armukese kätte läbi. Kolme kuu pärast on juba sõlmit kolmas abielu, teise mehe mõrtsukaga.

Rahvas tõstab uue kuninga vastu mässu. Järgnevad kuningliku väe kaotused. Maria peab krooni maha panema enese poja kasuks, ja teda hoitakse üksikus lossis. Maria põgeneb, kogub enese ümber katoliiklasi ja astub oma rahva vastu. Ta kaotab ja põgeneb Inglismaale abipalujana.

Ka siin heidetakse ta vangitorni, poolõde kirjutab surmaotsusele alla ja uhke ja ilus kuninganna, kes kordkorraga kolm krooni enese pähe tahtis panna, selle päälanges otsast timuka teise hoobi all tapalaval.

Schiller algab säält, kus Maria on juba Inglismaa vangis ja püüab esitada tegelasi inimlikkes kujudes, kus tahaplaanile jääb ajalooline tagasein, kaunis vabalt ümberkäies faktidega. Näiteks ei lubatud Mariale ta enese usus surma eel pihitjat, vaid protestandi dechanti palvesõnad saatsid ta viimseid silmapilke. Autor rõhutab tugevalt üht motiivi, Elisabeth'i viha Maria vastu, kui trooni võistleja vastu, asetades seega dramaatilise intriigi tegelaste karakterisse. Tõepoolest on Maria Verise ja mässutseva aja ohver, katoliku ja protestandi usuvõitluste märter.

Schilleri dramaatiline intriig on alati eetilises. Vaevalt leiame meie kirjanduse ajaloost teist kirjanikku, kellele töis nii palju moraali. Elu palet esitledes, on alati kindel vahe tõmmat hää ja kurja, valguse ja varju vahel, mis tegutsevad paralleelselt. Sellest kujunevadki ta kujud ühekülgseks, ainult ühe kire kandjaks.

Nagu mainisin, rõhutab intriigi moraali. Ja süü peab lunastetama, saab oma karistuse, mingi „deo dice“ vahelesegamisega ellu.

Johanna d'Ark langeb sellepärast, et ta ei tapnud üht vaenlast, selle nägu nähes, et armastas seda. M. Stuart lepib oma teise mehe veresüü eshafoodil. Ja see moraaliga piitsutamine võib anda tõele kohati mehhaanilise ülesehituse.

Kuid Schilleri eetose mõistmine viib meid XVIII a. saja mõtteteaduse suurmehe juure, kes teoreetilisele mõistusele eelistas praktilise, ülesäädes kategoorilise imperatiivi — ja siit selgub, miks Schiller rõhutab moraali.

Maria Stuart on Schilleri küpsema aja toode, kuigi ei väljenda seda hoogu ja jõudu, mis Johanna d'Ark.

Eelnimetetu tahab olla tõepärasem, reaalsem ja kahtlemata ongi Maria kuu palju inimlikum, kui heroiline Johanna oma, kelle ajaloolist missiooni ja aja ümbruslist fanatismi meie mõista ei suuda.

Maria Stuart oma klassilises laiuses on eestkätt lugemiseks, lavastus nõuab vaid erikisi jõupingutusi, mis võivad

tasumata jääda. Ülevoolav sõnakõlaline areng, mis matma kipub tunnet, eestkätt deklamatsioon, liig kauased peatused detailides ühel motiivil, ühe tunde pääl, korutused — kõik need raskendavad mängu, kus näitleja täie teadlikusega omi tundeid fraseerima peab. Siin tundub kõik aeg, et oled teatri, et ees on näitlejad, osades.

Teksti oleks võidud veelgi kärpida mängu kasuks.

Et töö Tallinnas alles lavastati, võis Draamateatri näitlejaskonna osade valitsemise kõrget tasapinda konstaanteerida.

Töös on esiplaanil kahe kuninganna esiletõmine, kes ka lavastuses täiel määral esile tõusid.

Maria Stuart'i osas L. Reimann andis inimlikult kannataja kuninganna kuu, mahasurut vaimuuhkuse ja usulise ärdusega. Mäng võnkus kogu aeg sissepoole, sügavusse, efekteta, mis kujunes näitleja otsekoheks hingedavalduseks, ühe kunstniku lavaliseks missiooniks.

Vaidluseks.

Viimase „Üliõpilaslehe“ 10-ma numbril ilmumise puhul kirjutab „Postimees“ selle sisust teat rahuldamatusega. „Üliõpilaslehe“ nr. 10 kirjutustes ei olevat küllalt sisu. Seda öeldi eriti kahe kirjutuse kohta: esimene „Korruptsiooni ajajärgul“ Toomas Variku poolt, teine „Kes vajab toetust?“ O. Sepre poolt avaldamiseks saadet. Kindlasti on need erineva tendentsiga paljuist siamaani „Üliõpil.“ veergudel ilmud artikleist, nagu üldse leht alati on ja, niikaua kui ta oma ülesande kõrgusel seisab, peabki olema kõikide tuulte tallermaaks, mis teda üleuhuvad meie väga mitmekesise üliõpilaskonna vaimuilmal poolt tulles. Tuletame meele mullu semestril tekkinud nimedearutamise küsimust, mis ühelt poolt koguni kapitaalset sisu omas, kuna ta samal ajal aga jällegi teiselt poolt koguni sisutumaks tembeldati. Nii on alati sisulikkusega; see oleneb sellest, keda miski huvitab, ja mis küljest huvitab.

Üliõpilaskond on paraku idealistlik niihästi oma positiivses kui ka negatiivses, selles oleme veenduda jõudnud kogu oma senise kogemusrikka kestvuse põhjal, ja meie ei julgeks uskuda, et selles hädaoht peituks sisutuks muutumiseks. Mis puutub aga mitmesugustesse tendentsidesse, vahest äärmistesegi, siis ei ole nende kvalifitseerimiseks tarvis muud mõõdupuud kui et kirjutused olulisi küsimusi puudutaksid täitsa oma seisukohtade selge ja otsekohe väljajutlemisega. Selle tagajärg on, et meie võime rõõmustavalt selget pilti saada mitte mõnest üksikust, seega nagu eesõigustet voolust, olgugi siis kas või temal ka suurem põhi, vaid üliõpilaskonnast tema täies ajakohases iseloomus; kõikide huvidega ja rikkaliku, nagu tõsine, kultuur kunagi, ilmega.

Küsimused aga, mida puudutab T. Varik oma käre-dalaadilise kirjutusega „Korruptsiooni ajajärgul“ näitavad küll niisuguste sümptomide pääle noores riiklises kultuurielus, mida tühisteks nimetada kuidagi moodi ei oska. Kas tuleb ainult siis kurvastada, et niisugused tähelepanekud ja hoiatused juba nii kergelt võetakse, nagu poleks neis sisu, ja millede kordumine ükskord juba ära on hakand tüütama rahulikke kodanikke — siis Tartu magab, magab, magab.

Elisabeth'i osas M. Türk võlus antava kuju karakteristika, oma osa põhitooni tabavusega, ja hästi läbitöötet mängu nüanseerimisega.

L. Reimann'i mängu kandis tunne, mis viib kunstilisse selgusesse, kus kuulaja on hingehelluse osasaaja, mis viib sisemisele õilistusele silmapilgukski.

M. Türk selle eest mängis teadvusega. Iga sõna oli kalgi, kirelise ja kaastunnet sihitleva hingepõhja väljendus. Nii siis „artistiline“ mäng, selle sõna kitsamas mõttes, nagu töös ettenäht.

Nii vastasid kuningannad kujudes oma osadele üksikmängus, kui vastamisi. Nimetaks veel hääna Burley osas E. Türk'i, kuna Mortimer'i osas R. Klein'il hääli ei tundund olevat korras, mille tõttu liig esile tükis shestikuleerimine.

Näitleja mängu rühm oli liiga kiire, mida peaks jahestetama.

Amias Paulet'i osas H. Waks mängis kõigiti rahuldavalt.

Hanna Kennedy'na toomis A. Markus võrdlemisi hästi.

C. Dudley osas R. Ratassepp tundus kujus kohati liig kõikuvana, ja pääliskaudsena.

Seekordne Schilleri küllaskäik „Vanemuises“ Draamateatri näitlejaskonnaga andis tunnistuse lavastuse klassilisest tasapinnast, huvitavas lavalises ülessäädes ja dekoratsioones, kuigi töö iseenesest lavaliselt vähem kande, kui Johanna d'Ark.

Väga hääd olid kostüümid.

Hunt,

F. Molnár'i naljamäng 3. v.

Mainit töö on tervikuline väljalõige kaasajast, taotlev võimalikku realismi ja illusioonismi kunstlikes raamis, mille sisse põimit muinasjuttude luulet ja unede naiivsust.

Kuid elu ja luule on kaks ise asja. Molnár oma skeptilises elu tulemusel esitab reaalsuse: väljaspool hinge soojust, lahus luulest, — esitab elu ainult edasielamise, veretuse rütmis.

On harilik D-ri abielu. Liialt armastaja mees närveerib ja türanniseerib naist, teda kahtlustades igal esimesel juhtumisel, mitte leides enesele väärilisi vastutundeid, mida naisel üldse pole. See vannutab ja valetab siis mehele kõiki, mida see tahab, ja mees usub ning jälle ei usu.

Aastate eest on armastand naist keegi, mitte ilma vastuarmastuseta. Saades kuidagi korvi, lubab see ometi 7 a. pärast tagasi tulla kas võidurikka sõjamehe, rahvaid juhtiva diplomaadi, kuulsa kunstniku või kerjuse näol, et armastetut ikkagi enesega viia.

Seitsme aasta pärast kohtabki see, juba ammu abielunaine oma romantilise töötajaga algul kõrtsis. Öhtul kodus, kui mees poega magama uinutab, muinasjuttu vestes hundist, kes õõsel vaese inimese ainukese talle ära viis, uinub väsinuna ka naine kušetil.

Siis tuleb unega luule, tuleb ilustama reaalsuse kondist palet. Ainult unes omab veel romantika kuju, reaalsuse.

Nagu töötet, tuleb ta 7 aasta pärast tagasi uhke ja julge sõjamehena, et päästa naist türanniseeriva ja armukadedada mehe käest, tuleb tagasi diplomaadina, et alata kohe lahutusprotsessi, tuleb tagasi kuulsa kunstnikuna, tõstes ka naise kuulsuse aupaistusse, tuleb siis kelnerina... — Ja unes

tunnistab veel naine, et armastab tagasituliijat, kes toob ühes luule ja õnne.

Aga see oli ainult une igatsus, alateadvuse otsekoheus. Ärkab naine, kohtabki oma kodus une kangelast tõelisuses. Kuid reaalsus ja une-luule ei kõlba kokku.

Tagasituliija on ainult kantselei ülem ja talle ei võimaldata enam teistkordset kohtamist.

„Elu ei vaja, et teda ilusate sõnadega ilustada“ — ironiseerib autor.

Kumb on suurem komejant elus, kas mees, kes pööraselt armastab naist ja kelle õnne närvivad kahtlused, alateadvuse otsekohene tajumus, et kunagi pole ta vastuarmastust tunnund ega tunnegi, või naine, kelle elu jääb allapoole tõelikkust, kes kõik aeg petab ümbrust ja ennast, ballilt ballile armukadedada mehe käekõrval?

Need on sellest reaalsusest, kust kõik välja jõuvad kaotajatena. Aga teoses autori skepsise järele ollagi kõik kaotajad ja seega komejanditajad.

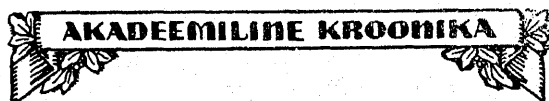
Dr. Kelemeri osas A. Sunne rõhutas erilise oskusega abielumehe närvilist armukadedust, naist luuravat kihvtitsemist ja kabineti inimese kohmakust.

Vilma osas O. Teetsov'il tuli mängida kergetundelist ja keskpäraselt abielunaise osa, kes ainult elu üheks lülilik, olematu enese elus ja omaette, kuid kes kõrvalolijale siiski õieks. Näitleja suutis kõigiti nõuetav olla.

Eriti paenduv oli Szabò osas E. Türk ja kohati otse kaasakiskuv.

Vähemaist osadest peaks nimetama Pr. Ritteri osa M. Antot ja krahviprouana A. Markust.

J. P.

Saksa üliõpilaskonna välisloimekond teatab Tartu üliõpilaskonna välisloimekonnale, et Eesti ja Saksa üliõpilaskonna vahel sõlmitud üliõpilavahetuse kokkuleppe põhjal soovib keegi Saksa õigusteaduse naisüliõpilane Eesti üliõpilasega niisugust vahetust: Kui võimalik, tuleks tema juba kevadisel õppevaheajal Eestisse ning jääks hääli meele terve semestriks siia. Soovitat oleks, et ta vastuvõtvast Eesti perekonnas Venä keelt saaks õppida.

Vastav Eesti üliõpilane leiaks ülespidamist nimetatud naisüliõp. ema juures Danzigis, kusjuures tal võimalik oleks terve poolaasta jooksul Danzigi tehnilises ülikoolis õppida.

Asjast huvitatuid palutakse isiklikult või kirjalikult välisloimekonda pöörata. (Ühiselumaia, Hetseli t. 1, tuba 14)

Välisloimekonna nimel

S. Aaslava.

Tartu üliõpilaskonna II üldkoosolekul,

mis pühap., 25. nov. ja keskn., 28. nov. ülikooli aulas aru peeti, esinesid tähtsamate päevakorra punktidenä: üliõpilaskonna põhiseaduse täiendamine, läbirääkimised üliõpilask. Edustuse tegevusaruannete ja 1924. a. eelarve puhul, seis-

koha võtmine a) üliõpilasmaja küsimuses, b) üliõpilasmaksu asjus, c) ülikooli põhikirja ja üliõpilaskonna põhiseaduse asjus, d) üliõpilaste õpilaenu küsimuses ja e) üliõpilaste haigekassa küsimuses. Kahte viimast küsimust ei jõutud üldkoosolekul arutusele võtta.

Koosoleku algul võeti ilma pikemate vaielusteta vastu üldkoosoleku kord, milline eelnõu üliõpilask. Edustuse poolt oli esitatud. Üliõpilaskonna põhiseaduse täiendusena võeti vastu järgmine Edustuse ettepanek: üliõpilaskonnal on juriidilise isiku õigused. Kõigis õiguse ja kohtu küsimusis on Edustus üliõpilaskonna seaduspärane asemik. Edustuse täidesaatvaks organiks ja üliõpilaskonna asjaajajaks valitakse ning kohtu ees on üliõpilaskonna juhatus. Üliõpilaskonna Edustuse tegevusaruannete ettekandmise järele tekkisid elavad vaielused. Eriti süüdistatakse juhatust selles, et välisesituse ja võõraste vastuvõtmise peale liig palju kulutatud. Juhatus tõrjub süüdistused tagasi, tõendades vastavate andmete najal, et need kulud tarvilikud on olnud, ja et üldiselt eelarve piirides on püstitud, kuna mitmed summad, mis riigiasutustelt ja mujalt saadud, olid eriotstarveteks määratud, nii et nende äratarvitamises juhatus seotud oli. Lõpuks võetakse üldkoosoleku poolt tegevusaruannete kohta liht ülemineku vormel vastu. Järgmiste päevakorra punktide arutamine jätkub kesknädalal, 28. nov. kell 8 õhtul. Et koosolekuks nõutav kvoorum puudub, teatab juhataja, et koosolekut tuleb lugeda informatsiooni koosolekuks, kus siduvaid otsusi ei tehta.

Asutakse juhatuse poolt esitatud eelarve arutamisele, mille juures otsustatakse eelarve ja üliõpilasmaksu küsimuse

üle läbirääkimisi ühiselt pidada. Kuna eelarve pigemini tulevase Edustuse tegevuskavana mõeldud ja sissetulekute allikad kahtlased, ei võeta eelarve kohta üldse seisukohta. Üliõpilasmaksu asjas võetakse peale pikemaid vaielusi vastu 224 häälega 174 vastu ksv. R. Öveli ettepanek — maksustamisküsimus esialgu lahtiseks jätta. Vastav Edustuse ettepanek lükatakse 230 häälega 210 vastu tagasi. Arutusele tuleb üliõpilasmaja küsimus. Läbirääkimisi tekitab peaaegjalikult maja otstarbe lähem äramääramine, kuna maja vajaduse vastu ei kõnelda. Lõpuks võetakse vastu ksv. R. Öveli resolutsioon: Üldkoosolek leiab üliõpilasmaja ehitamise tarvilikuks ja jätab vastavate eeltööde korralduse üliõpilaskonna edustuse hoolde. Teised ettepanekud jäävad vähemusse. Päevakorras järgneb seisukoha võtmine ülikooli põhikirja ja üliõpilaskonna põhiseaduse kohta. Vahepeal on suur osa üliõpilasi koosolekult lahkunud, peaaegjalikult seltside liikmeid. Kavatses üliõpilaskonna üldkorraldus, mis õieti fikseeriks praegu maksvusel oleva mooduse, leiab ägedaid vastuseisjaid. Toonitatakse, et üldkorralduse põhimõtte ülikooli põhikirjas tuleb fikseerimata jätta, kuna niisugune seadusliku aluse loomine üliõpilaskonna organiseerimiskäigu kammitssasse paneks. Lõpuks võetaksegi vastav resolutsioon rõhuva hääleteenamusega vastu (156 häält 25 vastu). Üliõpilask. Edustuse ettepanek jääb vähemusse. Et koosolekust osavõtjate arv õige hõredaks jäänud, otsustatakse koosolek lõpetada, ehk päevakorras küll veel arutamata küsimusi leidub.

Vastutav toimetaja: Richard Janno.
Väljaandja: Tartu Üliõpilaskonna Edustus.

Tähtis raamatukogudele ja kirjanduse armastajatele!

Tartu Üliõpilaskonna Edustuse kirjanduskogus on järelejäänud üliõpilaste kirjandusest, mis müügile tulevad.

Saada on:

„Üliõpilaste leht“ 1914, 1915 ja 1916 aastakäigus, 8 nr. nr. iga aastakäik, à M. 10 — üksik number. Terve komplekti hind M. 240. —, üksik aastakäik M. 80. —.

„Üliõpilaste leht“, 1920 aasta väljaande nr. nr. 1, 2 ja 3 à M. 20. —, kogu hind M. 60. —.
Eesti üliõpilaste poliitilise agitatsiooni-büroo väljaanded (1917 a.):

- 1) Cand. hist. E. Asson. Venemaa vana kord ja tema kukutamine. M. 25. —.
- 2) H. Kruus. Eesti poliitiliste erakondade programmid. M. 20. —.
- 3) H. Kruus. Vene ja Eesti poliitiliste erakondade programmid. M. 30. —.
- 4) E. d. Viide. Demokraatlik kasvatus. M. 15. —.
- 5) H. Kruus. Rahvusautonoomia. 20. —.

Kõiki eelpoolnimetatud raamatuid saab posti kaudu tellides (Tartu, Üliõpilastelehe toimikond) järeelmaksuga.

— Terve kogu hind Mk. 410. — —

Osa-ühisuse
„LINDA“
 kohvik

Suurturg 2 — — Suurturg 2
 Telefon 4-83

Eesti seltskonna
 parem kohtamispaik.

Alati saadaval kõiksugu kondiitri saadusi

Tellimised täidetakse korralikult.

Moodsam, täielikum
 ja odavam

juuksetööstuse-äri Eestis

Tartus, Jaani tän. 16, Raatuse
 taga. Telefon 6-43.

Daamide, herrade ja teatri
 coiffeur-salongid. Manicure.

Äris ainult esimese järgu
 tööjõud. Eeskujulik puhtus. Jootraha ei võeta.

Austusega **J. Luksep.**

Viini kondiitriäri

Jaani tän. 7 (telef. 610)

I järgu kohvik.

Suur valik: dessertkooke, shokolaadi,
 kompekke ja igasuguseid üllatusi. Tel-
 limised tortide ja kringlite peale täide-
 takse igal ajal korralikult.

Saapatööstus ja -kauplus

A. Josset

asut. 1895. a.

Tartus, Küüni tän. 4,
 soovitab

jalanõusid kõrges headuses

ning täieliku vastutnsega töö eest.

Hästi tugevaid
 saapaid, kingi
 ja
 kummi kalosse

soovitab suures väljavalikus mõõdukate hindadega

Tartus,
 Kaubahoovis nr. 5.

Ludwig Oja.

KOHVIK,
kondiitri- ja pagari-äri

A. Leppik ja Ko

Rüütli tän. nr. 16, telefon 600, Tartus.

Alati saadaval kõiksugused kondiitri- ja pagari-
 saadused. — Ühõpilaste organisatsioonidele kõige
 parem tellimise koht.

Rätsep Pihlapuu Peterburist,
 Rüütli tän. 8.

Suur väljavalik väljamaa kui ka kodumaartideid.
 Hinnad võistlemata odavad. Ühõpilastele hinna-
 alandus. Tellimisi täidetakse kiirelt ja korralikult.

Kõige austusega

J. Pihlapuu.